

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Martina Pešatová

Speciální pedagogika předškolního věku

Kulturní akce pořádané a určené pro osoby s těžkým zrakovým postižením

Olomouc 2014

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Růžičková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce a za použití pramenů uvedených v závěru bakalářské práce.

V Olomouci dne 23. 4. 2014

.....

Martina

Pešatová

Poděkování

Děkuji Mgr. Veronice Růžičkové, Ph.D. za pomoc a odborné vedení bakalářské práce, zařízením TyfloCentrum Olomouc, o.p.s. a UnikaCentrum o.p.s. v Karviné, jejichž pracovníci a klienti mi ochotně poskytli rozhovory pro praktickou část této práce.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Martina Pešatová
Katedra	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí obhajoby:	Mgr. Veronika Růžičková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014
Název práce:	Kulturní akce pořádané a určené pro osoby s těžkým zrakovým postižením
Název v angličtině:	Cultural events organized by and for people with visual impairment
Anotace v češtině:	Bakalářská práce se věnuje tematice kulturních akcí pro osoby se zrakovým postižením. Teoretická část je zaměřena na zrakové postižení, volnočasové aktivity a kulturní akce pořádané pro osoby s těžkým zrakovým postižením. V praktické části se pomocí rozhovoru zaměřujeme na vybraná zařízení, která nabízí volnočasové a kulturní akce pro osoby se zrakovým postižením.
Klíčová slova:	Zrakové postižení, volnočasové aktivity, kultura, kulturní akce
Anotace v angličtině:	Bachelor thesis deals with cultural events for people with visual impairment. Theoretical part discusses visual disability, leisure activities and cultural events organized for people with severe visual impairment. Practical part is based on a conversation with people with visual disability and focuses on selected organizations which offer leisure activities and cultural events for these people.
Klíčová slova v angličtině:	Visual impairment, leisure activities, culture, cultural events
Přílohy vázané v práci:	Rozhovory s pracovníky zařízení a jejich klienty
Rozsah práce:	41 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

OBSAH

ANOTACE.....	4
ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 OSOBY SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM	8
1.1 Vymezení pojmu zrakové postižení.....	8
1.2 Výskyt zrakového postižení.....	9
1.3 Etiologie zrakového postižení.....	10
1.3.1 Vrozené příčiny	10
1.3.2 Získané příčiny	10
1.4 Klasifikace zrakového postižení	11
1.4.1 Osoby nevidomé	13
1.4.2 Osoby se zbytky zraku.....	13
1.4.3 Osoby slabozraké.....	13
1.4.4 Osoby s poruchami binokulárního vidění.....	14
1.5 Důsledky zrakového postižení	15
1.5.1 Všeobecné důsledky zrakových funkcí	15
1.5.2 Důsledky pro osoby s různým stupněm zrakového postižení.....	17
2 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY A ZÁJMOVÁ ČINNOST OSOB SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM	20
2.1 Volný čas	20
2.2 Faktory ovlivňující volný čas.....	21
2.3 Volnočasové aktivity osob se zrakovým postižením	21
2.4 Klasifikace volnočasových aktivit	22
2.5 Organizace nabízející volnočasové aktivity.....	23
2.5.1 Sjedená organizace nevidomých a slabozrakých	23
2.5.2 Tyfloservis o.p.s.	24

2.5.3 TyfloCentrum	25
2.5.4 Ostatní organizace nabízející volnočasové aktivity	25
3 KULTURA	27
3.1 Tmavomodrý festival	27
3.2 Světluška	27
3.2.1 Benefiční večer Světlo pro Světlušku	28
3.2.2 Kavárny POTMĚ	28
3.2.3 Noční běh pro Světlušku	28
3.2.4 V září Světlušky září	29
3.3 OKAMŽIK – Sdružení na podporu nejen nevidomých	29
3.4 Sdružení Slepíši	29
3.4.1 Axmanova technika modelování pro nevidící	29
3.5 Sbírka Bílá pastelka	30
3.6 Neviditelná Olomouc	30
II. PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA ŠETŘENÍ	31
4.1 Cíle práce	31
4.2 Využité metody šetření	31
4.2.1 Metoda rozhovoru	31
4.3 Postup při sběru dat	32
4.4 Charakteristika vzorku šetření	32
5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ – ROZHOVOR	33
5.1 Rozhovory s koordinátorkou sociálně aktivizačních služeb v TyfloCentru Olomouc, o.p.s.	33
5.2 Rozhovor s klienty TyfloCentra Olomouc, o.p.s.	33
5.3 Rozhovor s vedoucím sociálním pracovníkem UnikaCentra, o.p.s.	34
5.4 Rozhovor s klienty UnikaCentra o.p.s.	35

6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	36
ZÁVĚR.....	37
SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ.....	38
SEZNAM PŘÍLOH	41

ÚVOD

Zrak považujeme za jeden z nejdůležitějších smyslů, bez kterého si většina intaktních osob nedokáže představit běžný, každodenní život. Přesto se však v dnešní době setkáváme s osobami se zrakovým postižením čím dál více. Je proto důležité starat se o svůj zrak, nezanedbávat preventivní lékařské prohlídky a dodržovat zásady zrakové hygieny, abychom alespoň v malé míře předešli vzniku zrakového postižení.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část je rozdělena na tři kapitoly. V první z nich se seznámíme se zrakovým postižením, jeho výskytem, etiologií, klasifikací a důsledky, se kterými se osoby se zrakovým postižením musí v každodenním životě vyrovnávat. Druhá kapitola představuje volnočasové aktivity, faktory, kterými jsou ovlivňovány, dělení aktivit a organizace, které tyto akce pořádají a kterých se jedinci se zrakovým postižením mohou účastnit. Třetí kapitola teoretické části se věnuje kultuře a kulturním akcím, které jsou organizovány nejen pro osoby se zrakovým postižením, ale které může navštívit i intaktní společnost. Cílem teoretické části práce je podat ucelený pohled na tematiku zrakového postižení, volnočasových aktivit a kultury nejen osob se zrakovým postižením.

V praktické části práce se budeme zabývat činností zařízení TyfloCentrum Olomouc, o.p.s. a UnikaCentrum o.p.s. v Karviné. Zjistíme, jaké volnočasové aktivity a kulturní akce pořádají pro své klienty a zda se jich účastní. V praktické části jsme si určili za cíl představit si blíže dvě vybraná zařízení a zjistit, zda klienti navštěvují kulturní akce nebo volnočasové aktivity a jak jsou s nabídkou zařízení spokojeni. Zvolili jsme proto metodu polostrukturovaného rozhovoru, který byl zcela dobrovolný a využit pouze pro účely této práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OSOBY SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM

V první kapitole se seznámíme s pojmem zrakové postižení, jeho výskytem a klasifikací. Dále si představíme důsledky, které provází osoby se zrakovým postižením.

1.1 Vymezení pojmu zrakové postižení

Zrak patří mezi jeden z nejdůležitějších smyslů. Vnímáme jím a získáváme až 90% všech informací z okolního světa. Omezení zraku může osobě způsobit potíže v orientaci, v případě trvalého poškození může být ovlivněna komunikace nebo sociální existence osoby s poškozeným zrakem (Slowik, 2007).

Zrakové postižení můžeme definovat dle Ludíkové jako „absenci nebo nedostatečnost zrakového vnímání“ (Ludíková in Renotiérová, Ludíková, 2005, s. 192).

Jako další vymezení pojmu zrakové postižení můžeme uvést definici dle Růžičkové, která je přínosná i pro laickou veřejnost: „Za zrakově postiženého považujeme toho jedince, kterému jeho zraková vada činí problémy v běžném životě, a to i po veškeré možné dostupné korekci (jak chirurgické, medikamentózní, brýlové...).“ (Růžičková, 2006, s. 7).

Zrakovým postižením se zabývá obor speciální pedagogiky, který označujeme jako tyflopédie. „Tyflopédie (z řeckého tyflos – slepý, paideia – výchova) je označení pro jednu z disciplín speciální pedagogiky, která se zabývá rozvojem, výchovou a vzděláním zrakově postižených osob.“ (Ludíková, 1988, s. 7).

Nejen osobám se zrakovým postižením, ale také jejich prostředí se věnuje obor tyflogologie, který se zabývá utvářením člověka se zrakovým postižením a kvalitami jeho života (Jesenský, 2002).

Vašek vymezuje tyflogologii jako vědní obor humánní defektologie, který se zabývá všeobecně člověkem se zrakovým postižením a jeho společenskou existencí. Zkoumá zrakově postiženého člověka z pozice různých věd, včetně tyflopédie (Vašek a kol., 1994, s. 230).

Mezi termíny, které v dnešní době využívá odborná veřejnost, můžeme zařadit také termín oftalmopédie (oftalmos – oko, paidea – výchova). Důvodem používání toho termínu je skutečnost, že za zrakově postižené se nepovažují pouze osoby nevidomé (jak vyplývá z rozboru slova tyflopédie), ale jedná se o osoby se sníženou úrovní zrakového vnímání (Květoňová – Švecová, 2000). V současné době se oba termíny – tyflopédie i oftalmopédie – považují za synonyma, která označují stejnou disciplínu (Nováková in Pipeková, 2010).

Objektem působení tyflopédie je jedinec se zrakovým postižením. V pojetí tyflopédie můžeme za jedince se zrakovým postižením chápat osobu, která po optimální korekci zrakové vady nebo poruchy má i nadále problémy při zrakovém vnímání (Ludíková in Renotierová, Ludíková, 2005).

Cílem tyflopédie je „maximální rozvoj osobnosti jedince se zrakovým postižením, což znamená nejen dosažení nejvyššího stupně socializace, včetně zajištění adekvátních podmínek pro edukaci, ale i přípravu na povolání, následné pracovní zařazení a plnohodnotné společenské uplatnění.“ (Ludíková in Finková, Ludíková, Růžičková, 2007, s. 11).

1.2 Výskyt zrakového postižení

Výskyt zrakového postižení je dle Světové zdravotnické organizace závažný problém. Počet nevidomých osob se pohybuje kolem 45 milionů, těžkým zrakovým postižením trpí přibližně 135 milionů osob. To znamená, že závažné zrakové postižení se objevuje zhruba u 180 milionů osob (Ludíková in Finková, Ludíková, Růžičková, 2007).

Pro srovnání můžeme uvést informace z října 2013, které uvádí na svých internetových stránkách Světová zdravotnická organizace. Odhaduje se, že na světě žije zhruba 285 milionů osob se zrakovým postižením, z toho 39 milionů jsou osoby nevidomé a 246 milionů osoby slabozraké, z toho 90% osob se zrakovým postižením žije v rozvojových zemích. (<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs282/en/>).

V současné době nemůžeme přesný počet uvést, jelikož stále neexistují vhodné statistické údaje. Odhaduje se, že v České republice můžeme najít zhruba 1 200 000 občanů se zdravotním postižením. Tento počet můžeme rozdělit následovně: 60 000-100 000 osob žije s těžkým zrakovým postižením, 7 000-12 000 osob je nevidomých (Ludíková in Finková, Ludíková, Růžičková, 2007).

Abychom mohli provést třídění osob se zrakovým postižením, je třeba uvést, kterou osobu považujeme za zrakově postiženou. V České republice neexistuje jednotná terminologie, jelikož v každém resortu se můžeme setkat s jiným definováním (Ludíková in Finková, Ludíková, Růžičková, 2007).

1.3 Etiologie zrakového postižení

V literatuře se setkáváme s příčinami zrakového postižení, které můžeme dělit podle doby vzniku na vrozené a získané. Příčina a doba vzniku postižení je důležitá především v oftalmologické diagnostice osob se zrakovým postižením. (Finková, Trefilíková in Finková a kol., 2012)

1.3.1 Vrozené příčiny

U vrozených příčin můžeme uvést jako nejčastější příčinu slepoty retinopatii nedonošených. Vrozené vady jsou především dědičné a můžeme říct, že vrozené zrakové postižení může být rozvinuto působením negativních vlivů, které ovlivňují plod v těhotenství. Příčiny vrozeného zrakového postižení můžeme rozdělit na dědičné, vzniklé působením vnějších vlivů a geneticky podmíněné. Květoňová – Švecová (Finková a kol., 2012) dělí působení vnějších vlivů následujícím způsobem:

- fyzikální (např. rentgenové záření, následky úrazů matky během těhotenství),
- chemické (léčiva, drogy nebo např. nadměrné užívání alkoholu),
- biologické, kde můžeme zařadit mikrobiologické nebo virové vlivy (např. AIDS, tuberkulóza, syfilis či toxoplasmóza) (Finková, Trefilíková in Finková a kol., 2012).

1.3.2 Získané příčiny

Mezi získané příčiny můžeme zařadit faktory perinatální (v období porodu či během něj) a i postnatální. K nejčastějším příčinám zrakového postižení patří hlavně:

- progrese refrakčních vad,
- šedý a zelený zákal,
- důsledky jiného onemocnění (např. diabetes, meningitida),
- vliv stárnutí organismu (katarakta, stařecká vetchozrakost),
- úrazy hlavy nebo očí (autonehody či bodné, řezné a sečné rány),

- nádorová onemocnění postihující jednotlivé struktury oka či okolí zrakového nervu a zrakového centra (nádory očnice, retinoblastom),
- fyzikální či chemické působení na oko (např. popálení či poleptání) (Finková, Trefilíková in Finková a kol., 2012).

1.4 Klasifikace zrakového postižení

Kategorii osob se zrakovým postižením můžeme členit podle různých měřítek. Hlavním kritériem je zraková ostrost – vizus a do určité míry také stav zorného pole. Během posuzování by však neměla být zohledňována jen výše uvedená kritéria, ale je nutné přihlídnout také k etiologii zrakového postižení, době vzniku či dalším přidruženým postižením (Ludíková in Renotiérová, Ludíková, 2005).

Z pohledu speciálně pedagogické praxe můžeme zrakové postižení klasifikovat dle stupně, skupin poruch zraku, podle školské klasifikace a dle dalších kritérií, která jsou důležitá pro speciálně pedagogickou praxi a mezi která můžeme zařadit dobu vzniku postižení, etiologii a délku trvání postižení (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009).

Tyto klasifikace si dále představíme podrobněji. Začneme klasifikací dle stupně postižení.

Ludíková (2005) ve své publikaci člení osoby se zrakovým postižením na základě stupně postižení do čtyř kategorií:

- osoby nevidomé,
- osoby se zbytky zraku,
- osoby slabozraké,
- osoby s poruchami binokulárního vidění,

zatímco Vágnerová (2008) dělí stupně zrakového postižení pouze na tři kategorie:

- slabozrakost,
- praktickou nevidomost,
- nevidomost.

Podle skupin poruch zraku klasifikujeme zrakové postižení způsobem, který vychází z oblasti oftalmologie (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009). Květoňová-Švecová (2000) vymezuje tyto poruchy zraku:

- ztráta zrakové ostrosti,
- postižení šíře zorného pole,
- okulomotorické problémy
- obtíže se zpracováním zrakových informací,
- poruchy barvocitu.

Ve školské klasifikaci se vychází z medicínské diagnostiky a vzdělávací proces se přizpůsobuje danému postižení a individuálním potřebám žáka. Tato klasifikace se zavádí především pro účely maturitních zkoušek. Vydělujeme tyto skupiny:

- skupina I (I_ZP),
- skupina II (II_ZP_14-26/BP),
- skupina III (III_ZP_14-26/BP/A) (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009).

V poslední klasifikaci můžeme zrakové postižení dělit podle následujících kritérií:

Podle doby vzniku postižení hovoříme o postižení:

- vrozeném,
- získaném.

Podle etiologického hlediska můžeme rozlišit osoby s poruchou:

- orgánovou,
- funkční.

Délka trvání zrakového postižení rozlišuje osoby se zrakovým postižením:

- krátkodobým (akutním),
- dlouhodobým (chronickým),
- opakujícím se (recidivujícím) (Ludíková in Renotiérová, Ludíková, 2005).

V následujících podkapitolách si však blíže představíme zraková postižení podle stupně, jelikož toto dělení je v dnešní době hojně užívané jak v oblasti speciální pedagogiky, tak také v oblasti medicínské.

1.4.1 Osoby nevidomé

Tento stupeň postižení je chápán jako nejtěžší. Do této kategorie můžeme zařadit děti, mládež a dospělé osoby, jejichž vnímání je narušeno na stupni nevidomosti. Nevidomost můžeme definovat jako „ireverzibilní pokles centrální zrakové ostrosti pod 3/60 – světlocit“ (Dotřelová in Kraus, 1997, s. 317).

Dotřelová dělí nevidomost podle stupně:

- praktická nevidomost, kdy je zraková ostrost v rozmezí od 3/60 do 1/60 včetně a binokulární zorné pole je menší než 10°, ale větší než 5° kolem centrální fixace,
- skutečná nevidomost, kdy se zraková ostrost nachází v rozmezí pod 1/60 až světlocit, binokulární zorné pole má 5° a méně, bez porušení centrální fixace,
- plná slepota, při světlocitu s chybnou projekcí přecházející do ztráty světlocitu (amauróza) (Dotřelová in Kraus 1997).

1.4.2 Osoby se zbytky zraku

Do této kategorie spadají osoby, jejichž zraková ostrost se nachází na rozmezí nevidomosti a slabozrakosti (Ludíková, Stoklasová, 2006). U některých případů v této kategorii můžeme zaznamenat progresi vady nebo naopak částečné zlepšení (Finková, Ludíková, Růžičková, 2007). V důsledku tohoto postižení jsou zrakové schopnosti jedince omezené, zdeformované, snižují se jeho grafické schopnosti a omezují se pracovní možnosti (Ludíková in Renotierová, Ludíková, 2005).

1.4.3 Osoby slabozraké

Ludíková do kategorie slabozrakých osob řadí děti, mládež a dospělé, jejichž zrakové vnímání se nachází na úrovni slabozrakosti (Finková, Ludíková, Růžičková, 2007).

Dotřelová definuje slabozrakost jako „ireverzibilní pokles zrakové ostrosti na lepším oku pod 6/18 až 3/60 včetně“ a můžeme ji rozdělit na lehkou a těžkou (Dotřelová in Kraus, 1997, s. 317). Za slabozrakost se považuje orgánové postižení obou očí, které i při optimální korekci způsobuje jedinci problémy v každodenním životě. U osob se slabozrakostí se může projevit narušení zorného pole, kde můžeme zařadit např. zúžení zorného pole, výpadky zorného pole,

skotomy. Stejně jako nevidomost, může být slabozrakost získaná nebo vrozená. Osoba se slabozrakostí si často vytváří zkreslené a nepřesné představy. Proto může být poznamenán grafický a pracovní výkon, negativně je ovlivněna také prostorová orientace. Při práci s osobou se slabozrakostí je nutné dodržování zásad zrakové hygieny (Ludíková in Renotierová, Ludíková, 2005).

1.4.4 Osoby s poruchami binokulárního vidění

„Binokulární vidění je současné vidění oběma očima, za jejich vzájemné spolupráce“ (Ludíková, Stoklasová, 2006, s. 8). Správné binokulární vidění je podmíněno normálními anatomickými poměry a funkčními předpoklady. Pokud jsou narušeny, objevuje se u osoby porucha binokulárního vidění. Osoby spadající do této kategorie mají zrakové vnímání narušeno na základě funkční poruchy. Mezi poruchy binokulárního vidění řadíme strabismus a amblyopii (Ludíková in Renotierová, Ludíková, 2005).

Strabismus neboli šilhání můžeme charakterizovat jako porušení rovnovážného postavení očí. Osy očí nejsou rovnoběžné, obrázky na sítnicích nevznikají na stejných místech, a proto nemůže dojít k úplnému překrytí. Objevuje se diplopie – dvojitě vidění (Ludíková in Renotierová, Ludíková, 2005).

V případě amblyopie hovoříme o snížené zrakové ostrosti bez prokázané anomálie. Jedná se o funkční vadu, během níž dochází k poklesu zrakové ostrosti většinou na jednom oku. Zraková ostrost při amblyopii může být snížena až na úroveň praktické slepoty (Ludíková in Renotierová, Ludíková, 2005).

Poruchy binokulárního vidění mohou být vrozené nebo vznikají v raném dětství. Při včasné terapii mohou být odstraněny. Pokud se je nedaří odstranit, je možné je alespoň zmírnit. V případě, kdy léčba nezačne včas, nebo osoba nedodrží léčebný postup, mohou vady přetrvávat, v dospělosti se stávají neodstranitelnými a plný funkční zrak se již nedá navodit. Pokud se poruchy binokulárního vidění odstraní, jedinec nemusí být omezen ve svém pracovním zařazení (Ludíková in Renotierová, Ludíková, 2005).

Do základních terapeutických přístupů řadíme medikamentózní léčbu, chirurgický zásah, okluzi, pleopticko – ortoptická cvičení (Ludíková in Renotierová, Ludíková, 2005).

1.5 Důsledky zrakového postižení

Každé zrakové postižení má pro osobu důsledek, který se projevuje v běžném životě. Každý stupeň nebo typ postižení s sebou nese různě závažné důsledky, které jedince se zrakovým postižením ovlivňují také v jeho školní úspěšnosti, pracovním uplatnění, či uplatnění ve společnosti (Finková, Růžičková, Stejskalová 2009).

1.5.1 Všeobecné důsledky zrakových funkcí

Zde uvedené důsledky jsou charakteristické pro většinu, občas pro všechny zrakové vady. Neznamena to však, že se objevují u všech osob se zrakovým postižením (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009).

1.5.1.1 Postižení zrakových funkcí

Jedná se o jeden z nejzávažnějších důsledků, ze kterého se poté odvíjí další. U narušení zrakových funkcí můžeme hovořit o narušení, omezení nebo dokonce absenci hloubkového či prostorového vidění, lokalizace nebo vizuomotorické koordinace. V případě napravení zrakové vady (např. u amblyopie a strabismu) dochází k odstranění těchto důsledků. Náprava je možná pouze u vad funkčních, o minimalizaci, rehabilitaci nebo reedukaci zbylého vidění se snažíme u ostatních vad (Finková, Růžičková, Stejskalová 2009).

1.5.1.2 Obtíže při prostorové orientaci a samostatném pohybu

Postižení zraku ovlivňuje prostorovou orientaci a samostatný pohyb, proto jedinci s postižením mohou využívat průvodcovské služby nebo speciální techniky, jako je např. chůze s bílou holí a prvky ozvučení prostředí nebo hmatový popis trasy. Pro orientaci a doprovod nevidomých osob jsou speciálně cvičeni vodící psi (Finková, Růžičková, Stejskalová 2009).

V této oblasti mají problémy nejen osoby nevidomé, ale i ostatní skupiny osob se zrakovým postižením. Nevidomí žáci a také žáci se zbytky zraku mají v rámci výuky na základní škole zařazenu hodinu prostorové orientace jednou za týden. U všech skupin osob se zrakovým postižením je nutné potíže s prostorovou orientací a samostatným pohybem kompenzovat (Růžičková, 2007).

1.5.1.3 Kompenzační činitele

Osoby se zrakovým postižením nemohou, nebo jen s obtížemi získávají informace z okolí zrakovou cestou, proto jsou odkázány na využívání ostatních smyslů. Ve speciální pedagogice je proto nezastupitelná kompenzace (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009).

Proto můžeme kompenzaci definovat dle Ludíkové jako „souhrn speciálně pedagogických postupů, jimiž se zlepšuje a zdokonaluje výkonnost jiných funkcí než funkce postižené. Kompenzační metody se tedy zaměřují nikoli jenom na poruchu té činnosti, která je příčinou defektivy, ale na náhradní výkonnost funkcí jiných. Postupné rozvíjení a zbystřování jiných smyslů v průběhu kompenzační činnosti se promítá do celé psychiky člověka. Rozšiřují se tím pohotovost i bohatství asociační, zvyšuje se aktivita nervově duševní, čímž se zpětně ovlivňuje výkonnost duševní, smyslová i pohybová. Takovým způsobem se daří zmírňovat, ba i překonávat nedostatky té činnosti, jež byla příčinou defektivy.“ (Ludíková, 1989, s. 6,7).

Každá kategorie osob se zrakovým postižením využívá kompenzační činitele v různé míře, závisí přitom na úrovni zrakové ztráty (Růžičková, 2007).

Kompenzační činitele dělíme na vyšší a nižší. Do kategorie nižších kompenzačních činitelů řadíme ostatní smysly – hmat, sluch, chuť a čich. Do kategorie vyšších kompenzačních činitelů patří vlastnosti, schopnosti, znalosti a celková osobnost osoby se zrakovým postižením. Můžeme zde zařadit myšlení a řeč, paměť, pozornost a koncentraci. K dalším vyšším kompenzačním činitelům se řadí fantazie, pohotovost a obrazotvornost. Tyto schopnosti pomáhají osobám se zrakovým postižením reagovat na různé podněty ze svého okolí (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009). Abychom dosáhli co největšího přínosu pro osobu se zrakovým postižením, je důležitá jejich vzájemná kombinace a interakce. (Stejskalová in Hanáková a kol., 2012)

Všechny kompenzační činitele bychom měli rozvíjet co nejdříve – již od raného dětství nebo ihned od doby zjištění zrakové vady (Růžičková, 2007).

1.5.1.4 Nutnost využívat kompenzační pomůcky

Této problematice se věnuje obor tyfletechnika. Jedná se o obor, který pomáhá osobám se zrakovým postižením kompenzovat ztrátu zraku pomocí různých pomůcek, přístrojů a zařízení (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009).

1.5.1.5 Pomalejší pracovní tempo a rychlejší unavitelnost

Není důležité, zda osoba se zrakovým postižením využívá pro svou práci zbytky zrakového vnímání, či nikoliv, protože každá cesta při získávání nebo zpracování informací znamená zvýšenou námahu a tím i pomalejší pracovní tempo (Růžičková, 2007).

Také při využívání různých pomůcek, alternativních technik či kompenzačních činitelů jsou osoby se zrakovým postižením rychleji unavitelné. Tento důsledek se může projevit až během určité zátěže (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009).

1.5.1.6 Specifika při výběru školní docházky a pracovního uplatnění

Při výběru školského zařízení a poté i pracovního uplatnění je nutné zohlednit typ a stupeň zrakové vady. Osoby se zrakovým postižením musí při výběru pracovní pozice myslet nejdříve na své omezení způsobené zrakovou vadou a až poté na své zájmy, záliby nebo dovednosti (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009).

1.5.2 Důsledky pro osoby s různým stupněm zrakového postižení

V následujících podkapitolách si představíme důsledky pro jednotlivé skupiny osob s různým zrakového postižení.

1.5.2.1 Důsledky pro osoby nevidomé

U nevidomých osob se důsledky ztráty zraku považují za nejzávažnější a nejnáměšší. Ke všeobecným důsledkům můžeme přiřadit také ztížený nácvik sebeobsluhy. Nevidomé osoby nemohou náročnější aktivity kontrolovat zrakem, proto je nutné vše slovně doprovodit a podpořit rozvoj nižších i vyšších kompenzačních činitelů (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009).

Mezi další důsledek můžeme uvést neschopnost čtení černotisku, který je brán jako samozřejmost. Nevidomým osobám způsobuje obtíže v získávání informací, jelikož nevidomý žák nemůže navštívit každou knihovnu, a proto musí vyhledávat potřebné informace pomocí internetu, digitalizací materiálů nebo vypůjčením knih ze speciálních knihoven pro zrakově postižené (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009; Růžičková, 2007).

Jako další důsledek u nevidomých osob můžeme považovat potíže při navazování kontaktů, jelikož oční kontakt je většinou hlavní věc, kterou provedeme, když si přejeme s někým popovídat. Nevidomé osoby proto musí hledat náhradní řešení, která jsou v běžném životě náročnější a ne vždy se dají praktikovat (Růžičková, 2007).

1.5.2.2 Důsledky pro osoby se zbytky zraku

Žáci se zbytky zraku jsou specifickou skupinou především kvůli postavení na hranici mezi nevidomými a slabozrakými žáky a také kvůli nutnosti využívat tzv. dvojmetodu, kdy se učí číst a psát metodou černotisku a zároveň také Braillovým písmem. Proto jsou považováni na nejhůře integrovatelnou skupinu žáků se zrakovým postižením (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009).

Dále můžeme uvést potřebu znalosti používání bílé hole v praktickém životě (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009).

1.5.2.3 Důsledky pro osoby slabozraké

Tato skupina osob je od intaktní populace nejméně rozpoznatelná. Proto mohou být děti v rodině často vychovávány bez ohledu na důsledky, mezi které můžeme zařadit zvýšenou unavitelnost, nutnost dodržovat zásady zrakové hygieny, aby se zrakové vnímání dále nezhoršovalo. Mezi zásady zrakové hygieny patří např. správné osvětlení, střídání práce do blízka a do dálky, barevné klima místnosti nebo optimální korekce vady. Vše vychází z potřeb žáka (Růžičková, 2007).

1.5.2.4 Důsledky pro osoby s poruchami binokulárního vidění

Tyto poruchy představují nejrozšířenější skupinu zrakového postižení mezi dětmi předškolního věku. U dětí ve školním věku by měly být vady vyléčeny, popřípadě alespoň léčeny. U osob s poruchami binokulárního vidění můžeme zmínit následující důsledky – poruchy barvocitu, potíže se zrakovou pamětí, s lokalizací, hloubkovým viděním, problémy s prostorovou orientací nebo senzomotorickou koordinací (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009).

Důsledky poruch binokulárního vidění můžeme zmírnit nebo alespoň eliminovat pleopticko-ortoptickým cvičením. I zde platí, čím dřív je vada objevena nebo se začíná pracovat na jejím odstranění, je i vyšší šance na rozcvičení oka (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009; Růžičková, 2007).

Pleoptikou rozumíme „rozcvičení tupozrakého oka při zakrytí zdravého“. Pojem ortoptika vyjadřuje „nápravu či obnovení binokulárního vidění“. Pleopticko-ortoptická cvičení může provádět pouze zdravotní sestra nebo je možno tato cvičení zařazovat do denního programu dětí (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009).

Mezi pleopticko-ortoptická cvičení můžeme zařadit omalovánky, navlékání korálek, spojování teček do obrázků, stříhání na čáře, vypichování obrysu obrázku a další (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2009).

2 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY A ZÁJMOVÁ ČINNOST OSOB SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM

V této kapitole si vymezíme pojem volný čas a představíme si možné volnočasové aktivity a zájmové činnosti osob se zrakovým postižením.

2.1 Volný čas

Pojem volný čas můžeme charakterizovat různými způsoby. V této kapitole si uvedeme definici dle Hofbauera, charakteristiku volného času, kterou ve své publikaci uvádí Ludíková a Stoklasová a rozlišení volného času dle Vážanského.

Hofbauer vymezuje volný čas následovně: „čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život“ (Hofbauer, 2004, s. 13).

Volný čas můžeme vymezit také jako časový prostor, kdy si člověk svobodně volí činnosti, které bude vykonávat a zároveň mu poskytují uspokojení nebo příjemný prožitek (Ludíková, Stoklasová, 2006).

Vážanský (in Ludíková, Stoklasová, 2006) rozlišuje volný čas v negativním a pozitivním smyslu. V negativním smyslu považuje volný čas za veškerou zbývající dobu, která zůstala po práci či studiu, povinnostech v domácnosti nebo po uspokojení základních potřeb člověka. V pozitivním smyslu rozumí volným časem dobu, kterou můžeme charakterizovat jako volný časový prostor, který pro jedince může znamenat určitou svobodu, realizuje se a do žádných aktivit není nucen (Ludíková, Stoklasová, 2006).

Do volného času člověka můžeme tedy zařadit odpočinek, rekreaci, zájmovou činnost, zábavu nebo také účast na prospěšných činnostech či dobrovolné vzdělávání. V případě skupiny dětí a mládeže nemůžeme do volného času zahrnout vyučování a s ním související činnosti, péči o zevnějšek a osobní věci, sebeobsluhu a povinnosti, které se týkají provozu rodiny nebo domácnosti (Ludíková, Stoklasová, 2006).

Janík (in Ludíková, Stoklasová, 2006) člení funkce volného času následovně:

- regenerační,

- relaxační,
- kompenzační,
- sociálně preventivní,
- výchovná (Ludíková, Stoklasová, 2006).

Aby byly tyto funkce dostatečně naplňovány, je nutné nabízet dětem aktivity, které mohou formovat zájem o smysluplné využití volného času. Je proto důležité, aby každý člověk věnoval svůj volný čas přínosným aktivitám. K těm můžeme zařadit např. aktivity společenské, umělecké či sportovní (Ludíková, Stoklasová, 2006).

2.2 Faktory ovlivňující volný čas

Využití volného času může být ovlivněno různými faktory, mezi které můžeme zařadit např. věk, mentální a sociální vyspělost, zdravotní stav, místo, kde žijeme (Ludíková, Stoklasová, 2006; Finková, Růžičková, Stejskalová, 2012).

Spousta (in Ludíková, Stoklasová, 2006) zdůrazňuje zejména vliv rodiny. „Rodiče slouží svým dětem jako vzory, buď pozitivní, či negativní, a děti je napodobují.“ Situace u dětí se zrakovým postižením může být odlišná, protože v důsledku zrakové vady nemohou děti určité aktivity vykonávat (Ludíková, Stoklasová, 2006).

V provozování volnočasových aktivit u osob se zrakovým postižením můžeme narazit na problém, kterým jsou vnější nebo vnitřní bariéry. (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2012). Mezi vnější bariéry můžeme zařadit např. technické bariéry nebo nepříznivý zdravotní stav, v případě vnitřních bariér můžeme zmínit např. nedostatek zkušeností nebo schopností, kterými je jedinec se zrakovým postižením omezován (Ludíková, Stoklasová, 2006).

2.3 Volnočasové aktivity osob se zrakovým postižením

Volný čas osob se zrakovým postižením je ovlivněn nedostatečností zrakového vnímání a může být také limitován doporučením oftalmologa vzhledem k závažnosti vady. Různé zájmy, i když v omezené míře, lze vykonávat za předpokladu, že všechna doporučení v případě zrakové hygieny budou dodržena (Finková in Finková, Růžičková, Stejskalová, 2012).

Osoby se zrakovým postižením se setkávají také s malým pochopením ze strany intaktní společnosti a omezenou nabídkou. Zrakově postižené osoby nemusí vykonávat pouze vyzkoušené, či doporučené aktivity, jako např. specifické sportovní aktivity, ale mohou se účastnit činností jako běžná intaktní populace. Osoby se zrakovým postižením se mohou věnovat četbě, lyžování, jízdě na kole nebo třeba modelování (Finková in Finková, Růžičková, Stejskalová, 2012).

2.4 Klasifikace volnočasových aktivit

Ludíková, Stoklasová (2006) člení volnočasové aktivity do pěti kategorií:

- společensko-vědní,
- pracovní-technické,
- přírodovědné, ekologické,
- esteticko-výchovné,
- tělovýchovné, sportovní a turistické (Ludíková, Stoklasová, 2006).

Do **společensko-vědních** aktivit můžeme zařadit činnosti, které nevyžadují významnou úpravu prostředí. Během těchto aktivit jedinec poznává společenské dění, proto doporučujeme zaměřit se na sběratelské aktivity, zapojení se do publicistických kroužků nebo kroužků z oblasti historie (Finková in Finková, Růžičková, Stejskalová, 2012).

Během **pracovní-technických** aktivit může osoba se zrakovým postižením zlepšovat své manuální dovednosti. Nejedná se pouze o získávání teoretických znalostí, ale o převedení teorie do praxe. Můžeme zde zařadit zájmové kroužky orientující se na výpočetní techniku, modelářství, práci s různými materiály. V této oblasti můžeme osoby se zrakovým postižením namotivovat a profesně nasměrovat (Finková in Finková, Růžičková, Stejskalová, 2012).

Přírodovědné a ekologické aktivity jsou zaměřeny teoreticky i prakticky. Měly by vést k lásce k přírodě, ochraně přírody a udržení zdravého životního prostředí. V rámci propojení teorie s praxí se doporučuje např. péče o zvíře (např. křeček, rybičky), účast při práci na zahradě, sbírání rostlin nebo nerostů k pozorování a zkoumání (Finková in Finková, Růžičková, Stejskalová, 2012).

Esteticko-výchovné aktivity se zaměřují na rozvoj projevu literárního, výtvarného, hudebního, pohybového a dramatického. Během výtvarných aktivit je třeba dodržovat zásady zrakové hygieny, a proto je možné věnovat se mnoha činnostem, které tato oblast nabízí. Hudební aktivity nejsou pro osoby se zrakovým postižením nejen vhodné, ale také i velmi

oblíbené a mohou být spojené s aktivitami tanečně-pohybovými. V oblasti dramatického projevu se osoby se zrakovým postižením mohou projevit aktivně i pasivně. Doporučuje se návštěva divadelních představení nebo zapojení osob do dramatických kroužků (Finková in Finková, Růžičková, Stejskalová, 2012).

Tělovýchovné, sportovní a turistické aktivity jsou velmi oblíbené, je ovšem nutné dbát na bezpečnost a dodržování zásad zrakové hygieny, jelikož některé osoby mohou mít v této oblasti určitá omezení. Osoby se zrakovým postižením se mohou účastnit jak individuálních, tak i skupinových aktivit (Finková in Finková, Růžičková, Stejskalová, 2012).

2.5 Organizace nabízející volnočasové aktivity

V České republice můžeme najít organizace, které v rámci svých služeb volnočasové aktivity nabízí. Mezi tyto organizace můžeme zařadit TyfloCentrum, o.p.s, které pořádá různé kurzy, sportovní aktivity, či domácí práce, Tyfloservis, o.p.s. pořádající např. kulturní nebo sportovní aktivity. Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých nabízí celorepublikové i místní aktivity (Ludíková, Stoklasová, 2006). Tyto tři organizace si představíme podrobněji.

2.5.1 Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých

Tato organizace byla založena roku 1996 a její pobočky najdeme ve většině okresů České republiky. Posláním SONS není jen sdružování osob s těžkým zrakovým postižením, ale také nabídka konkrétních služeb, které směřují k integraci těchto osob. Hlavními prioritami organizace jsou např. vyhledávání a kontaktování osob s těžkým zrakovým postižením, socioterapeutická činnost nebo také odstraňování bariér (Ludíková, 2006).

Nabídka aktivit SONS je poměrně široká a je zaměřena na jak na oblast sociální práce, tak na oblast poradenství, kde se klienti dovídají o možnostech kompenzace handicapu, které jim zrakové postižení přináší. SONS také vydává časopisy v Braillově písmu, zvětšeném černostisku, digitálním textu a zvukové podobě. Mezi další činnosti, které SONS nabízí, můžeme zařadit provoz informačního systému a digitální knihovny, která je přístupná na internetu, aktivity v programech sociální rehabilitace (Ludíková, 2006)

SONS také provozuje odborná oddělení a střediska, která jsou následující:

- **Střediska integračních aktivit**, která vytváří podmínky při pracovním uplatnění a pomáhají při organizaci aktivního využití volného času a jejich cílem je integrace osob se zrakovým postižením do společnosti,
- **Metodické centrum sociálněprávního poradenství**, které zajišťuje klientům pracovněprávní a sociálně právní činnost,
- **Metodické centrum odstraňování architektonických bariér**, které se věnuje úpravám prostředí pro bezpečný a samostatný pohyb,
- **Metodické centrum informatiky**, zajišťující rozvoj výpočetní techniky pro osoby se zrakovým postižením, která je pro tyto účely speciálně upravena,
- **Oddělení digitalizace a technické podpory**, které se soustřeďuje na oblast úpravy a digitalizace textů pro klienty se zrakovým postižením,
- **Tyflokabinet – metodické centrum tyfotechnických pomůcek**, poskytující poradenství při výběru pomůcek,
- **Tyflopomůcky**, které zajišťují zásilkovou službu a prodej kompenzačních pomůcek,
- **Středisko výcviku vodících psů**, zabezpečující výcvik vodících psů, předání klientům a řešení problémů
- **Tyfloservis** (Ludíková, 2006).

2.5.2 Tyfloservis o.p.s.

Tato obecně prospěšná společnost byla založena roku 1991. Nyní provádí svou činnost ve 12 oblastních ambulantních střediscích, která můžeme najít na území celé České republiky. Zařízení poskytuje své služby klientům starším 15 let (Ludíková, 2006). V rehabilitačních kurzech pro osoby se zrakovým postižením se nacvičuje např. prostorová orientace a samostatný pohyb, nácvik vlastního podpisu, čtení a psaní bodového písma či sebeobsluha. Při výběru vhodných pomůcek jsou klienti seznámeni se sortimentem a možnostmi jejich získání a později jsou také proškoleni v jejich využívání. V poradenských aktivitách můžeme zmínit např. úpravu prostředí (<http://www.tyfloservis.cz/sluzby-pro-zrakove-postizene.php>).

Kromě sociální rehabilitace také pořádá Tyfloservis semináře pro lékaře a sociální pracovníky, přednášky a stáže pro studenty, školení průvodců pro nevidomé osoby a nácvikové programy určené pro veřejnost, benefiční koncerty, veřejné sbírky, dny otevřených dveří, různé konference a výstavy, soutěže ve speciálních dovednostech, konzultace zaměřené

na odstraňování bariér, testuje nové pomůcky, připravuje podklady pro nová legislativní pravidla, hodnotí úroveň mobility žadatelů o vodící psy (<http://www.tyfloservis.cz/osvetove-a-jine-aktivity.php>).

2.5.3 TyfloCentrum

Jedná se o organizace, které začaly vznikat koncem minulého století. Díky svému názvu se jejich funkce často zaměňuje s funkcí Tyfloservisu, ale jedná se o jiné zařízení, která poskytují tzv. rehabilitaci II. stupně a která zahrnují rozšířenou nabídku služeb Tyfloservisu (Růžičková in Finková, Ludíková, Růžičková, 2007).

V současnosti poskytují TyfloCentra tyto služby:

- poradenství týkající se možností kompenzace handicapu zrakového postižení,
- pracovně právní a sociálně právní poradenství,
- rozvoj a docvičování dovedností, které klienti získali v základní rehabilitaci, kterou poskytuje Tyfloservis,
- podpora a organizace volnočasových aktivit (kulturní a sportovní aktivity) pro osoby se zrakovým postižením.

Dnes najdeme TyfloCentra více než ve třiceti městech České republiky (<http://www.tyflocentrum.cz/historie.php>).

2.5.4 Ostatní organizace nabízející volnočasové aktivity

Sdružení Slepíši působí při ateliéru hmatového modelování a organizace Kafira zajišťuje kurzy keramiky, kulturní či sportovní akce (Ludíková, Stoklasová, 2006).

Ve sportovní oblasti můžeme uvést Český svaz zrakově postižených sportovců, který se specializuje na sportovní aktivity pro osoby se zrakovým postižením či TJ Zora (Ludíková, Stoklasová, 2006; Finková, Růžičková, Stejskalová, 2012).

V umělecké tvorbě zde řadíme organizace jako „Okamžik“. Jedná se o sdružení na podporu nejen nevidomých osob. Vychází z principů „Mezinárodní Axmanovy techniky modelování pro zdravotně postižené“ (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2012).

Volnočasové aktivity pro osoby se zrakovým postižením nabízí také církevní organizace, které se zaměřují především na činnosti, které můžeme charakterizovat jako sociální péče.

Zde můžeme zařadit Diakonii České církve evangelické nebo České katolické charity
(Ludíková, Stoklasová, 2006).

3 KULTURA

„Kultura je to, co způsobilo, že člověk je něčím víc než náhodnou hříčkou přírody.“

(A.Malraux) (Plachetka, 1999, s. 149)

V Pedagogickém slovníku (2001) najdeme pod heslem kultura vymezení z hlediska pedagogického a sociologického a kulturněantropologického. V případě pedagogické sféry se vymezuje jako „komplex materiálních, především ale nemateriálních výtvorů (poznatků, idejí, hodnot, morálních norem aj.), které lidská civilizace během svého vývoje vytvářela“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 108).

V sociologickém a kulturněantropologickém smyslu znamená kultura „způsoby chování, sdílené normy, hodnoty, tradice, rituály aj., jež jsou charakteristické pro určité sociální nebo etnické skupiny“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 109).

3.1 Tmavomodrý festival

Jedná se o hudební přehlídku pro děti a studenty se zrakovým postižením. Tento festival má již mnoholetou tradici a je pořádán Turistickým informačním centrem města Brna.

Během festivalu mohou účastníci navštívit také jarmark arteterapeutických dílen, výstavu kompenzačních pomůcek nebo prezentaci škol výcviku vodících psů. V letošním roce se koná jubilejní 25. ročník, který proběhne ve dnech 15. – 17. 5. 2014 pod záštitou primátora statutárního města Brna Romana Onderka (<http://www.tmavomodry.cz/cs/o-festivalu>).

3.2 Světluška

Světluška je projekt Národního fondu Českého rozhlasu, který byl založen v roce 2003 díky lidské solidaritě a dobré vůli. Tento fond pomáhá nejen dětem, ale i dospělým osobám se zrakovým postižením. Do projektu se do dnešního dne zapojilo více než 66 000 osob - dobrovolníků a mnohem větší počet dárců (<http://svetluska.centrum.cz/sbirka.phtml>). Světluška přispívá na pomůcky pro osoby se zrakovým postižením, vodící psy, osobní asistenty pro děti integrované do běžných škol, ale také podporuje projekty, které pomáhají osobám se zrakovým postižením rozvíjet talent a tvořivé schopnosti (<http://svetluska.centrum.cz/pro.phtml>).

3.2.1 Benefiční večer Světlo pro Světlušku

V roce 2013 se konal jubilejní 10. ročník. Během koncertu se na podiu vystřídaly osoby vidící i nevidící, známí a dosud neznámí interpreti, kteří však mají nadání a talent. Patronkou Světlušky je zpěvačka Aneta Langerová, která na koncertě také vystupovala. Během koncertu mohli diváci vidět také reportáže o osobách, kterým Světluška během své činnosti pomohla, a účastníci koncertu si vyzkoušeli různé aktivity, které mohou vykonávat i osoby se zrakovým postižením (<http://svetluska.centrum.cz/koncert.phtml>).

3.2.2 Kavárny POTMĚ

Tato kavárna je netradiční tím, že prostory jsou zcela zatemněné a zákazníci jsou obslouženi týmem kavárníků, který se skládá pouze z osob nevidomých a mohou vyzkoušet a pochutnat si na vyhlášené „černočerné“ kávě. Kavárna se opět otevře v Praze na Ovocném trhu ve dnech 5. – 18. 6. 2014 a na začátku měsíce května začne v Praze Kavárna POTMĚ tour 2014, které se později přesune i do ostatních měst České republiky, jako je Olomouc, Brno, Ostrava, Jičín nebo České Budějovice (http://svetluska.centrum.cz/Kavarna_POTME.phtml).

Kavárna POTMĚ se veřejnosti představila v roce 2006 během MFF Karlovy Vary a téměř ihned se stala velmi oblíbeným a hojně navštěvovaným místem. Od této události se kavárna otevírá i v letních měsících na několik týdnů. Kavárníci již připravili přes 45 000 nápojů a kavárnu navštívilo více než 31 000 návštěvníků (<http://svetluska.centrum.cz/clanek.phtml?id=488>).

3.2.3 Noční běh pro Světlušku

29. dubna 2014 proběhne již třetí ročník Nočního běhu pro Světlušku. Jedná se o charitativní akci, které se může zúčastnit kdokoli. Vedle vidících osob poběží i osoby nevidomé, známé osobnosti či sportovci a během akce se bude konat i doprovodný program (http://svetluska.centrum.cz/Nocni_beh.phtml).

3.2.4 V září Světlušky září

Jedná se o celonárodní charitativní sbírku, která proběhne ve dnech 8. – 12. září. Pořadatelem je Nadační fond Českého rozhlasu (http://svetluska.centrum.cz/V_zari_Svetlusky_zari.phtml).

3.3 OKAMŽIK – Sdružení na podporu nejen nevidomých

Jedná se o občanské sdružení založené v Praze roku 2000. Je tvořeno týmem osob vidících i nevidících, který vymýšlí a organizuje činnosti nejen pro osoby se zrakovým postižením. V roce 2004 se stal Okamžik jedním z největších akreditovaných dobrovolnických center a od roku 2007 poskytuje sociální služby pro osoby nevidomé, které jsou registrovány MPSV. Sdružení pořádá různé workshopy a semináře pro školy nebo veřejnost, vydává knihy a publikace, které se zaměřuje na zdravotní postižení, organizuje kulturní akce a programy nejen z tvorby osob nevidomých (http://www.okamzik.cz/main/okamzik/O_nas/index.html).

Nejen pro osoby se zrakovým postižením organizuje sdružení Okamžik výstavy nevidomých výtvarníků nebo výtvarné a arteterapeutické dílny (http://www.okamzik.cz/main/okamzik/Kultura_knihovna/index.html).

3.4 Sdružení Slepíši

Sdružení bylo založeno Štěpánem Axmanem v roce 1995 a jeho cílem je podpora aktivit osob nevidících a nabídnout jim možné řešení pracovního uplatnění. Ve sdružení se pracuje Axmanovou technikou modelování (ATM), kterou si dále představíme podrobněji (<http://www.slepisi.eu/cs/slepisi>).

3.4.1 Axmanova technika modelování pro nevidící

Je určena pro osoby nevidomé a jejich přirozené hmatové schopnosti, technika není založena na výtvarných postupech, ale na řemeslných (<http://www.slepisi.eu/cs/technika-atm/atm-pro-nevidome>).

Výuka této techniky probíhá v Mezinárodním centru Axmanovy techniky modelování v Tasově, je individuální a realizuje se v oborech řemeslník ATM nebo učitel ATM, které jsou určeny pro osoby se zdravotním postižením (<http://www.slepisi.eu/cs/skola-atm>).

V oboru řemeslníka se osoba seznámí s řemeslnými postupy ATM a cílem výuky je uplatnění v řemeslné výrobě zahradních či dekoračních nádob. Obor učitele je poněkud náročnější než dříve zmíněný obor, jelikož učitel musí projít všemi částmi výuky, kterými jsou figury, hlavy, obličej, nádoby a reliéfy. Technika musí být žákem ovládnuta nejen řemeslně, ale i metodicky, aby své poznatky mohl předat v budoucnu svým žákům. Během výuky žák také absolvuje veřejné prezentace a praxe nejen v Mezinárodním centru ATM. Absolvent oboru může vyučovat řemesla ATM pro osoby se zdravotním postižením, stát se lektorem při prezentacích ATM nebo učitelem modelování v rámci volnočasových aktivit (<http://www.slepisi.eu/cs/skola-atm>).

3.5 Sběrka Bílá pastelka

Každý z nás určitě alespoň jednou viděl na ulici dobrovolníky v bílých tričkách, kteří nám nabízejí bílou pastelku. Tuto veřejnou sbírku si v následující části blíže představíme.

Veřejná sbírka Bílá pastelka podporuje sociální služby pro osoby slabozraké a nevidomé. V roce 2014 se bude konat již 15. ročník. Sběrka je pořádána Sjednocenou organizací nevidomých a slabozrakých, Tyfloservisem a TyfloCentry (<http://www.bilapastelka.cz/>). Výnosy z této sbírky putují například na výcvik vodících psů, na tyflokabinet – odborné pracoviště pro osoby nevidomé a slabozraké, navigační centrum s cílem usnadnit či umožnit samostatné cestování osobám se zrakovým postižením, nebo centrum odstraňování bariér (<http://www.bilapastelka.cz/index.php/o-bile-pastelce/vynosy-sbirky-a-jeji-vyuziti>).

3.6 Neviditelná Olomouc

Výstava, která přibližuje svět nevidomých osob, začala 1. srpna 2013. Během ní si návštěvníci mohou v naprosté tmě vyzkoušet, jak je možné se pohybovat po městě bez zrakové kontroly a jak se v Olomouci žije nevidomým osobám. Výstava, během které probíhají i doprovodné akce, potrvá až do 31. ledna 2015. Jejím cílem je představit život nevidomých osob široké veřejnosti (<http://www.neviditelnaolomouc.cz/>).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA ŠETŘENÍ

V této kapitole jsou uvedeny cíle práce, metody šetření, které byly použity pro sběr dat, průběh šetření a charakteristiku výzkumného vzorku.

4.1 Cíle práce

Cílem práce je blíže se seznámit s činností zařízení TyfloCentrum Olomouc, o.p.s. a UnikaCentrum o.p.s. v Karviné a zjistit spokojenost jejich klientů s nabídkou volnočasových aktivit a kulturních akcí, která tato zařízení nabízí.

4.2 Využité metody šetření

Pro zpracování této části jsme zvolili metodu dvou polostrukturovaných rozhovorů, které jsme vytvořili pro pracovníky zařízení a klienty, kteří zařízení navštěvují. Tyto využité metody si dále představíme.

4.2.1 Metoda rozhovoru

Jedná se o výzkumný prostředek využívající se při dotazování (Průcha, Walterová, Mareš, 2001). Rozhovor je proces, který je charakteristický vysokou interakcí mezi dotazovaným a tazatelem. Mezi výhody rozhovoru můžeme uvést přímý kontakt tazatele a dotazovaného, sledování verbálních i neverbálních reakcí dotazovaného nebo eliminaci obtíží při psaném projevu. Mezi nevýhody řadíme časovou náročnost, menší soubor respondentů, obtížnější zaznamenávání odpovědí a také obtížnější vyhodnocování (Skutil, 2011).

Polostrukturovaný rozhovor můžeme označit jako kompromis mezi rozhovorem strukturovaným a nestrukturovaným a považuje se za nejrozšířenější. Tazatel má předem připravené otázky, ale průběžně může zareagovat na podněty, které mu dává respondent (Skutil, 2011).

Průběh rozhovoru je obvykle delší než vyplnění dotazníku a v první části je důležité respondenta motivovat a navázat s ním osobní vztah. Tazatel by měl při setkání respondenta ujistit, že průběh nebude náročný a seznámit jej se záměrem rozhovoru (Skutil, 2011).

4.3 Postup při sběru dat

Na konci roku 2013 jsme se zaměřili a vybrali konkrétní zařízení, která byla posléze oslovena prostřednictvím e-mailu. Jelikož zařízení na e-maily delší dobu neodpovídala, bylo nutné je navštívit osobně a domluvit se na spolupráci. Ta už poté probíhala bez jakýchkoliv problémů. Poté došlo k osobnímu setkání s pracovníky zařízení a jednotlivými klienty, během kterého proběhlo šetření pomocí polostrukturovaného rozhovoru, který obsahoval otázky týkající se volnočasových aktivit a kulturních akcí, které dané zařízení organizuje.

4.4 Charakteristika vzorku šetření

Pro šetření byli vybráni pracovníci zařízení a osoby z okolí Olomouce a Karviné, které vybraná zařízení navštěvují a byly ochotny najít si čas a odpovědět na otázky rozhovoru, které se týkají spokojenosti s nabídkou volnočasových aktivit a kulturních akcí zařízení v daném městě. Jelikož skupina oslovených je relativně malý soubor respondentů, je hodnocení aktivit spíše subjektivní.

5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ – ROZHOVOR

Pro praktickou část práce jsme vytvořili dva polostrukturované dotazníky. První byl určen pro pracovníky zařízení, která jsme oslovili, ve druhém rozhovoru se vyjadřovali samotní klienti navštěvující tato zařízení.

5.1 Rozhovory s koordinátorkou sociálně aktivizačních služeb v TyfloCentru Olomouc, o.p.s.

V rámci šetření v TyfloCentru Olomouc, o.p.s. jsme požádali koordinátorku sociálně aktivizačních služeb, zda bude ochotna poskytnout rozhovor pro účely práce.

První otázkou jsme zjišťovali, jak dlouho zařízení TyfloCentrum Olomouc, o.p.s. působí. Bylo odpovězeno, že v Olomouci působí zařízení od roku 2000. Druhou otázkou jsme se zajímali, zda zařízení pořádá kulturní akce či jiné volnočasové aktivity pro osoby se zrakovým postižením. Dozvěděli jsme se, že občasně kulturní akce jsou pořádány v rámci volnočasových aktivit. Obsahem volnočasových aktivit v tomto zařízení jsou pohybové aktivity, kurz pletení pedigu, kurz keramiky a pravidelná setkání klientů v klubovně. Během těchto setkání jsou organizovány besedy s různými osobami, nebo se pořádají besedy, které se týkají zrakového postižení. Třetí otázkou jsme zjišťovali, kolik klientů zařízení navštěvuje. Bylo odpovězeno, že přesný počet nelze určit, jelikož v zařízení jsou poskytovány tři sociální služby a každou z nich navštěvuje určitý počet klientů. Někteří využívají jednu službu, někteří zase mohou navštěvovat služeb více. Čtvrtou otázkou jsme se zajímali, v jakém věkovém rozmezí se klienti nachází. Dozvěděli jsme se, že služby jsou poskytovány osobám od 15 let, ale zařízení většinou navštěvují klienti starší, zhruba v důchodovém věku. Další otázkou jsme zjišťovali, které pořádané akce jsou nejnavštěvovanější a čím je to vysvětleno. Bylo odpovězeno, že mezi oblíbené akce patří především výlety. Poslední otázkou jsme se zajímali o to, zda v zařízení plánují nové akce. Dozvěděli jsme se, že se plánují nové akce, které by měly přivést do zařízení i mladší klienty.

5.2 Rozhovor s klienty TyfloCentra Olomouc, o.p.s.

Druhý polostrukturovaný rozhovor byl určen pro klienty navštěvující zařízení. Se souhlasem k poskytnutí rozhovoru souhlasili čtyři klienti.

První otázkou pro klienty bylo, jak dlouho zařízení navštěvují. Dozvěděli jsme se, že první klient navštěvuje zařízení od roku 2000, druhý klient dochází do zařízení od roku 2003, třetí klient navštěvuje zařízení zhruba od roku 2002 nebo 2003 a čtvrtý klient dochází do zařízení od roku 2010. Druhou otázkou jsme zjišťovali, zda klienti navštěvují kulturní akce nebo volnočasové aktivity, které zařízení pořádá. Všichni klienti odpověděli, že akce navštěvují. Třetí otázkou jsme zjišťovali, které oblasti volnočasových aktivit jsou klientům blízké. Od prvního klienta jsme se dozvěděli, že se zúčastňuje převážně sportovních akcí. Ostatní klienti odpověděli, že mezi jejich oblíbené aktivity patří posezení v klubovně s případnou besedou. Poslední otázkou jsme zjišťovali, zda jsou klienti s nabídkou kulturních akcí a volnočasových aktivit spokojeni, nebo by chtěli nabídku o novou akci rozšířit. Všichni klienti se shodli na tom, že jsou s nabídkou spokojeni a nepotřebují ji dále rozšiřovat.

5.3 Rozhovor s vedoucím sociálním pracovníkem UnikaCentra, o.p.s.

První otázkou jsme zjišťovali, jak dlouho zařízení UnikaCentrum o.p.s. působí. Dozvěděli jsme se, že v Karviné toto zařízení působí již 12 let a před dvěma lety proběhla změna názvu zařízení. Druhou otázkou jsme se zajímali, zda zařízení pořádá kulturní akce či jiné volnočasové aktivity pro osoby se zrakovým postižením. Bylo nám odpovězeno, že v rámci sociálně aktivizačních služeb pořádá zařízení Klub Pohoda a tvůrčí dílnu, v rámci sociální rehabilitace jsou pořádány např. kurzy pro zrakově postižené. Třetí otázkou jsme zjišťovali, kolik klientů zařízení navštěvuje. Dozvěděli jsme se, že sociálně aktivizační služby navštěvuje 36 klientů a sociální rehabilitaci navštěvuje 78 klientů. Čtvrtou otázkou jsme se zajímali, v jakém věkovém rozmezí se klienti nachází. Bylo odpovězeno, že zařízení poskytuje služby osobám od sedmi let, ale zařízení navštěvují osoby starší, zhruba kolem šedesáti let. Další otázkou jsme zjišťovali, které pořádané akce jsou nejnavštěvovanější a čím je to vysvětleno. Dozvěděli jsme se, že nejnavštěvovanější akcí je Klub Pohoda z toho důvodu, že klienti se zde mohou dozvědět nové informace nebo si mohou vyměňovat své názory. Poslední otázkou jsme se zajímali o to, zda v zařízení plánují nové akce. Bylo odpovězeno, že nové akce zatím nejsou plánovány.

5.4 Rozhovor s klienty UnikaCentra o.p.s.

První otázkou pro klienty bylo, jak dlouho zařízení navštěvují. Dozvěděli jsme se, že první klient navštěvuje zařízení od roku 2010, druhý klient dochází do zařízení od roku 2011, třetí klient také navštěvuje zařízení od roku 2011 a poslední dotazovaný navštěvuje zařízení od roku 2010. Druhou otázkou jsme zjišťovali, zda klienti navštěvují kulturní akce nebo volnočasové aktivity, které zařízení pořádá. Všichni čtyři respondenti odpověděli, že navštěvují kulturní akce nebo volnočasové aktivity, které zařízení pořádá. Třetí otázkou jsme zjišťovali, které oblasti volnočasových aktivit jsou klientům blízké. Dozvěděli jsme se, že první klient navštěvuje nejradši Klub Pohodu, druhý klient má v oblibě všechny aktivity, třetí klient má oblibu ve sportovních a turistických aktivitách a poslednímu dotazovanému jsou blízké aktivity hudební, společenské. Poslední otázkou jsme zjišťovali, zda jsou klienti s nabídkou kulturních akcí a volnočasových aktivit spokojeni, nebo by chtěli nabídku o novou akci rozšířit. Zjistili jsme, že jeden z klientů by si přál více poučných informací, druhý a třetí klient jsou s nabídkou spokojeni, poslední dotazovaný je s nabídkou spokojen, ale přál by si více výuky sebeobsluhy.

6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Kulturní akce i volnočasové aktivity patří k činnostem, které během celého života osobu určitým způsobem formují. Proto je třeba věnovat jim už od dětství pozornost nejen u intaktní společnosti, ale především také u osob se zrakovým či jiným postižením, kdy tyto aktivity můžeme chápat jako formu integrace.

V rámci praktické části bakalářské práce jsme se zabývali, zda jsou klienti s nabízenými kulturními akcemi a volnočasovými aktivitami, které navštěvují, spokojeni. Z vyhodnocení rozhovorů jsme zjistili, že klienti zařízení, na která jsme se obrátili, až na malé výhrady s nabídkou kulturních akcí a volnočasových aktivit spokojeni jsou. Proto bychom do budoucna pro praxi doporučili, aby vedení těchto organizací vždy po určitém časovém období provádělo interní šetření, např. formou ankety či dotazníku, zda spokojenost klientů s nabídkou stále přetrvává, co by sami doporučili pro zlepšení aktivit a činností, které jim jsou nabízeny, popřípadě zda by si přáli novou aktivitu. Dále bychom doporučili analýzu stávajících činností, abychom zjistili, které oblasti kulturních akcí či volnočasových aktivit v nabídce chybí a které by si klienti přáli nově zařadit.

V případě zařazování nových činností do stávající nabídky je důležité mít neustále na paměti nejen jaký druh a stupeň postižení se u klientů vyskytuje nejvíce, ale dále i zdravotní stav klientů, popřípadě jiné zdravotní omezení, s jakou věkovou kategorií spolupracujeme, jaké jsou jejich zájmy. Tomu je třeba přizpůsobit aktivity, které bychom chtěli do nabídky přidat.

Jako další doporučení bychom mohli uvést vytvoření aktivit a činností, při kterých by se setkávaly jak osoby z intaktní společnosti, tak i osoby se zrakovým postižením. Jednak proto, aby se intaktní společnost dozvěděla o možnostech využití volného času osob se zrakovým postižením, ale také aby vymizely určité předsudky, které se stále ve společnosti objevují.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na kulturní akce pořádané a určené pro osoby s těžkým zrakovým postižením. Práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V první kapitole teoretické části jsme přiblížili problematiku zrakového postižení, kde jsme se zabývali výskytem, etiologií, klasifikací a důsledky, které se objevují u osob se zrakovým postižením. Druhá kapitola pojednávala o volnočasových aktivitách a zájmových činnostech osob se zrakovým postižením. Představili jsme si pojem volný čas, a jak jej chápou a vymezují různí autoři, faktory, které volný čas osob se zrakovým postižením ovlivňují. Volnočasové aktivity jsme také klasifikovali podle oblasti zájmu a představili si organizace, které pořádají volnočasové, sportovní a umělecké aktivity pro osoby se zrakovým postižením. Ve třetí kapitole jsme vymezili pojem kultura a zabývali jsme se kulturními akcemi, které jsou pro osoby s těžkým zrakovým postižením organizovány.

Poté následovala část praktická, kterou jsme rozdělili na dvě kapitoly a ve které jsme uvedli cíle práce. Pro zpracování této části jsme zvolili metodu polostrukturovaných rozhovorů, které jsme použili ve dvou zařízeních jak pro pracovníky, tak pro klienty. Po zpracování rozhovorů jsme zjistili, že klienti si v zařízeních vybírají především volnočasové aktivity před kulturními akcemi.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

1. FINKOVÁ, Dita a kol. *Edukace jedinců se zrakovým postižením v kontextu kvality vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3262-5
2. FINKOVÁ, Dita., LUDÍKOVÁ, Libuše., RŮŽIČKOVÁ, Veronika. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 2007. ISBN 978-80-244-1857-5
3. FINKOVÁ, Dita., RŮŽIČKOVÁ, Veronika., STEJSKALOVÁ, Kateřina. *Úvod do speciální pedagogiky osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 2009. CD-ROM. ISBN 978-80-244-2517-7
4. FINKOVÁ, Dita., RŮŽIČKOVÁ, Veronika., STEJSKALOVÁ, Kateřina. *Mimoškolní aktivity a speciálněpedagogické působení na osoby se zrakovým postižením*. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 2012. CD-ROM. ISBN 978-80-244-3083-6
5. HANÁKOVÁ, Adéla a kol. *1000 pojmů ze speciální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3218-2
6. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5
7. JESENSKÝ, Ján. *Přehled systému komprehenzivní tyflopédie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. ISBN 80-7041-329-8
8. KRAUS, Hanuš, a kol. *Kompendium očního lékařství*. Praha: Grada Publishing, 1997. ISBN 80-7169-079-1
9. KVĚTOŇOVÁ – ŠVECOVÁ, Lea. *Oftalmopedie*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-84-2
10. LUDÍKOVÁ, Libuše. *Tyflopédie I*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1988
11. LUDÍKOVÁ, Libuše., a kol. *Tyflopédie II*. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 1989. ?? rektorát UP v Olomouci
12. LUDÍKOVÁ, Libuše. *Tyflopédie – Andragogika*. Olomouc, Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1191-1
13. LUDÍKOVÁ, Libuše., STOKLASOVÁ, Veronika. *Tyflopédie pro výchovné pracovníky*. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 2006. ISBN 80-244-1189-X
14. PIPEKOVÁ, Jarmila et al. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0

15. PLACHETKA, Jiří. *Velká encyklopedie citátů a přísloví*. Praha: Academia; Knižní klub, 1999. ISBN 80-242-0247-6
16. PRŮCHA, Jan., WALTEROVÁ, Eliška., MAREŠ, Jan. *Pedagogický slovník. 3. rozšířené a aktualizované vydání*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2
17. RENOTIÉROVÁ, Marie., LUDÍKOVÁ, Libuše., a kol. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 2005. ISBN 80-244-1073-7
18. RŮŽIČKOVÁ, Veronika. *Integrace zrakově postiženého žáka do základní školy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1540-2
19. RŮŽIČKOVÁ, Veronika (ed.). *Integrace zrakově a kombinovaně postižených žáků. Sborník příspěvků z Pokračujícího kurzu pro učitele vzdělávající zrakově postižené dítě na ZŠ v Olomouckém kraji*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007. ISBN 978-80-244-1739-7
20. SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7
21. SLOWIK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3
22. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4
23. VAŠEK, Štefan a kol. *Špeciálna pedagogika – terminologický a výkladový slovník*. Bratislava: SPN, 1994. ISBN 80-08-01217-X
24. VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika. Integrace školní a sociální*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9

Internetové zdroje:

<http://www.tmavomodry.cz/cs/o-festivalu>, 20. 3. 2014

<http://svetluska.centrum.cz/sbirka.phtml>, 20. 3. 2014

<http://svetluska.centrum.cz/koncert.phtml>, 20. 3. 2014

http://svetluska.centrum.cz/Kavarna_POTME.phtml, 20. 3. 2014

<http://svetluska.centrum.cz/clanek.phtml?id=488>, 20. 3. 2014

http://svetluska.centrum.cz/Nocni_beh.phtml, 20. 3. 2014

http://svetluska.centrum.cz/V_zari_Svetlusky_zari.phtml, 20. 3. 2014

<http://svetlaska.centrum.cz/pro.phtml>, 20. 3. 2014

<http://www.bilapastelka.cz/>, 20. 3. 2014

<http://www.bilapastelka.cz/index.php/o-bile-pastelce/vynosy-sbirky-a-jeji-vyuziti>, 20. 3. 2014

<http://www.neviditelnaolomouc.cz/>, 20. 3. 2014

http://www.okamzik.cz/main/okamzik/Kultura_knihovna/index.html, 20. 3. 2014

http://www.okamzik.cz/main/okamzik/O_nas/index.html, 20. 3. 2014

<http://www.slepisi.eu/cs/slepisi>, 20. 3. 2014

<http://www.slepisi.eu/cs/skola-atm>, 20. 3. 2014

<http://www.slepisi.eu/cs/technika-atm/atm-pro-nevidome>, 20. 3. 2014

<http://www.tyflocentrum.cz/historie.php>, 11. 4. 2014

<http://www.tyfloservis.cz/osvetove-a-jine-aktivita.php>, 10. 4. 2014

<http://www.tyfloservis.cz/sluzby-pro-zrakove-postizene.php>, 10. 4. 2014

<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs282/en/>, 9. 4. 2014

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Polostrukturovaný rozhovor pro pracovníka TyfloCentra Olomouc, o.p.s.

Příloha č. 2: Polostrukturovaný rozhovor pro pracovníka UnikaCentrum o.p.s.

Příloha č. 3: Polostrukturovaný rozhovor pro klienty zařízení TyfloCentrum Olomouc, o.p.s.

Příloha č. 4: Polostrukturovaný rozhovor pro klienty zařízení UnikaCentrum o.p.s.

Příloha č. 1: Polostrukturovaný rozhovor pro pracovníka TyfloCentra Olomouc, o.p.s.

Otázka 1: Jak dlouho již působíte? „Působíme zde už od roku 2000.“

Otázka 2: Pořádáte kulturní akce či volnočasové aktivity pro osoby se zrakovým postižením? „Působím na pozici koordinátora volnočasových aktivit a volnočasové aktivity pořádáme a v rámci těch volnočasových aktivit se může stát, že je nějaká kulturní akce. Do těch volnočasových aktivit, co teď máme aktuálně, tak tam patří kurz pletení pedigu, je tam keramika, plavání, jsou tam pohybové aktivity - takové cvičení, zvuková střelba a potom míváme pravidelná setkání v klubovně. Ty dříve bývaly každý týden, teď jsou tak dvakrát do měsíce, to je takové posezení pro klienty tady v klubovně vždycky s nějakým aktuálním tématem nebo nějakou přednáškou, besedou, pozveme si někoho, kdo někde cestoval nebo kdo se vztahuje k té naší problematice zrakového postižení a potom míváme jednou nebo i dvakrát do měsíce nějaký výlet. Buď turistický, nebo na tandemových kolech, nebo se jedeme někam podívat do města. Teď plánujeme výlet do Luhačovic podívat se, co tam je zajímavého, projít si památky. Takže takový je obsah těch volnočasových aktivit.“

Otázka 3: Kolik klientů navštěvuje Vaše zařízení? „To se nedá říct takhle jednoznačně, protože poskytujeme tři sociální služby a v rámci každé té služby chodí jak klienti noví, tak se kryjí z těch tří služeb, takže někdo zase chodí třeba na ty volnočasovky opakovaně a z toho potom někdo přijde na odborné poradenství jednorázově. Takže jak kdyby máme v databázi dejme tomu, dvě stě klientů, ale takových aktivních bývá třeba kolem těch šedesáti. Ti, co chodí tak nějak pravidelně. S tím, že na některý výlet je to nastaveno tak, aby chodili klienti, které to opravdu zajímá, takže někdy přijdou dva nebo tři. Na klubovnu přijdou senioři, ti chodí především na ty klubové aktivity, potom na výlety už chodí celé rodiny. Je tam třeba nevidomý pár a mají spolu děti, tak chodí celá rodina nebo manželský pár, paní je nevidomá, mají dvě děti, mají psa, tak všichni přijdou nebo různí rodinní příslušníci, tak potom už se jedná o skupinu větší. V evidenci je vždy jen osoba s postižením.“

Otázka 4: V jakém věkovém rozmezí se klienti nachází? „My máme sociální služby pro klienty od 15 let a většinou máme starší klienty, mladých tady moc není. Takže takovou tu silnější skupinu máme od padesáti let výš.“

Otázka 5: Které akce jsou nejnavštěvovanější? Čím si to vysvětlujete? „Oblíbené jsou hodně ty výlety. Máme tradiční v zimě „Zmrzlýho Hanáka“, to je takový zimní pochod a

máme tam vždycky zajištěné koně. Jedeme do Lošova, to je tady u Kopečku, a tam na nás čeká paní, se kterou už dlouhodobě spolupracujeme. Má svoje koně a ještě sežene koně od svých známých, takže nás jde třeba třicet, je tam deset koní a jdeme nějakou trasu, kdy chvíli jedou na koních, chvíli jdou pěšky, tak tam většinou bývá kolem těch třiceti lidí. Pak je oblíbená akce „Vítání jara“, kdy máme házení Morany do řeky a takové ty tradiční záležitosti, tak je to většinou taky oblíbené. Potom je velmi oblíbený „Letecký den“, jedná se o tradiční akci, kdy jezdíme do Hradce Králové na takovou show, kterou pro nás na letišti připraví a potom jsou oblíbené ty předvánoční akce a jinak také kurzy, které máme – pedig, trénování paměti a plavání. To vlastně vychází všechno z potřeb klientů, máme také individuální plánování, jako ve školách bývá, takže klienti říkají, co by chtěli dělat a na základě toho my ty kurzy a kroužky realizujeme. Záleží na té poptávce.“

Otázka 6: Plánujete nějaké nové akce? „Určitě nové ano, protože mi jakoby přijde líto, že těch mladých je tady tak málo, tak bych chtěla přivést ty mladší klienty a zase vím, že pro ně musím vymyslet úplně něco jiného, takže zkouším posílat grant na město na nějaký finanční balíček. Chtěla jsem zkusit nějaké rafty, nějaké lanové aktivity, něco takového víc adrenalinového, co by možná mohlo přilákat. I ta tandemová turistika na kolech třeba. Chtělo by to udělat větší, lepší propagaci, takže v tom směru přilákat nové klienty.“

Příloha č. 2: Polostrukturovaný rozhovor pro pracovníka UnikaCentrum o.p.s.

Otázka 1: Jak dlouho již Vaše zařízení působí? „Působíme tady už 12 let, nejdříve pod názvem TyfloCentrum, potom bylo v roce 2012 zařízení přejmenováno na UnikaCentrum a takhle už fungujeme druhý rok. Služby ale zůstaly stejné, změnil se jenom název.“

Otázka 2: Pořádáte kulturní akce či jiné volnočasové aktivity pro osoby se zrakovým postižením? „Ano, pro klienty se zrakovým postižením tady máme tvůrčí dílnu a Klub Pohoda, ty jsou v rámci sociálně aktivizačních služeb a v rámci sociální rehabilitace pořádáme počítačové kurzy pro zrakově postižené nebo taky prostorovou orientaci. Organizujeme i služby pro nezaměstnané a taky vlastně pořádáme akreditované kurzy pro sociální pracovníky“

Otázka 3: Kolik klientů navštěvuje Vaše zařízení? „Tak v sociálně aktivizační službě máme 36 uživatelů a v sociální rehabilitaci jich máme 78.“

Otázka 4: V jakém věkovém rozmezí se klienti nachází? „Naše služby mohou využívat už děti od sedmi let, ale většina našich klientů jsou dospělí lidé, spíše starší, tak kolem těch šedesáti let.“

Otázka 5: Které akce jsou nejnavštěvovanější? Čím si to vysvětlujete? „Nejnavštěvovanější je u nás Klub Pohoda. Klienti se vlastně můžou obohatit o nové informace, vyměňují si své názory, povídají si o svých zážitcích, jsou v kolektivu...“

Otázka 6: Plánujete nějaké nové akce? „Ne, zatím do budoucna neplánujeme nic nového, myslíme si, že z nabídky si klienti vždy vyberou.“

Příloha č. 3: Polostrukturovaný rozhovor pro klienty zařízení TyfloCentrum Olomouc, o.p.s.

Klient – muž 1

Otázka 1: Jak dlouho již zařízení navštěvujete? „To bude řekněme od roku 2000.“

Otázka 2: Navštěvujete kulturní akce nebo volnočasové aktivity, které TyfloCentrum Olomouc o.p.s. pořádá? „Jo, jasně, jasně.“

Otázka 3: Jaké oblasti volnočasových aktivit jsou Vám blízké? „Tak já, pokud je to nějaká sportovně zaměřená aktivita, jako jsou třeba tandemová cyklistika, nebo když se tady jde do lanového centra nebo nějaké rafty nebo něco takového, tak tohle, ale i nějaký výlet nebo výstavu. Takže si vybírám, co mě zajímá.“

Otázka 4: Jste spokojeni s nabídkou kulturních akcí a volnočasových aktivit, které TyfloCentrum Olomouc, o.p.s. pořádá, nebo byste chtěli tuto nabídku rozšířit? Pokud ano, o jaké akce? „Jo, určitě. Já myslím, že ta nabídka je dost pestrá, že si vybere určitě každý.“

Klient – žena 1

Otázka 1: Jak dlouho již zařízení navštěvujete? „Už 11 let, od roku 2003.“

Otázka 2: Navštěvujete kulturní akce nebo volnočasové aktivity, které TyfloCentrum Olomouc o.p.s. pořádá? „Ano, navštěvuju.“

Otázka 3: Jaké oblasti volnočasových aktivit jsou Vám blízké? „Tak jsou to vlastně ty besedy, které tu jsou, turistické pochody, zvuková střelba.“

Otázka 4: Jste spokojeni s nabídkou kulturních akcí a volnočasových aktivit, které TyfloCentrum Olomouc, o.p.s. pořádá, nebo byste chtěli tuto nabídku rozšířit? Pokud ano, o jaké akce? „Tak já jsem spokojená, já si myslím, že je to tady plně vytížené, stále sem někdo chodí. Nebo i naši další klienti navštěvují muzea, různé koncerty.“

Klient – muž 2

Otázka 1: Jak dlouho již zařízení navštěvujete? „Toto zařízení asi od roku 2002, 2003, tak nějak, nevím přesně. Víc jak 10 let to je určitě.“

Otázka 2: Navštěvujete kulturní akce nebo volnočasové aktivity, které TyfloCentrum Olomouc o.p.s. pořádá? „Tak volnočasových aktivit se v TyfloCentru zúčastňuju těch, které mohu prostě zvládnout a které mě zajímají. Nemohu chodit na pochody, protože mám dvě protézy, mám obě kyčle umělé. Takže aktivity jsou takové, že v Olomouci, když se něco

pořádá, tak tam dojdu, ale když je to mimo Olomouc, jde se daleko, tak to nemohu, to bych nezvládl.“

Otázka 3: Jaké oblasti volnočasových aktivit jsou Vám blízké? „Já si tady rád posedím v klubovně. Rád jsem taky chodil na koncerty zpěvaček.“

Otázka 4: Jste spokojeni s nabídkou kulturních akcí a volnočasových aktivit, které TyfloCentrum Olomouc, o.p.s. pořádá, nebo byste chtěli tuto nabídku rozšířit? Pokud ano, o jaké akce? „Jsem, maximálně. Já sem strašně rád chodím. Nabídku bych už nechtěl rozšířit, mě to tak stačí. Já to zvládnu, a kdyby toho bylo moc, tak bych byl přetížený, co dovedu zvládnout bez nějakých problémů, rozhodně nejdu tam, kde by bylo nějaké riziko.“

Klient – žena 2

Otázka 1: Jak dlouho již zařízení navštěvujete? „Asi 4 roky, no, tak nějak.“

Otázka 2: Navštěvujete kulturní akce nebo volnočasové aktivity, které TyfloCentrum Olomouc o.p.s. pořádá? „Některé, ne všechny. Vybírám si je, protože už jsem jednak stará a za druhé mám neuropatii dolních končetin, takže všechno už teď nezvládám, tak si vybírám, co zvládnu. Chodím na ty koncerty, na některé vycházky, které bez pomoci ujdu, ale na delší túry už to není. V rámci možností.“

Otázka 3: Jaké oblasti volnočasových aktivit jsou Vám blízké? „Hlavně ty kulturní, koncerty a teď také četba knih. Dostávám namluvené knihy jednak z Prahy a pak tady z Vědecké knihovny, tak se věnuju těmto věcem a pak se zajímám o vesmír, když jsou tady nějaké besedy nebo pořady. Tady v TyfloCentru navštěvuju klubovnu a pak mě baví cestopisy.“

Otázka 4: Jste spokojeni s nabídkou kulturních akcí a volnočasových aktivit, které TyfloCentrum Olomouc, o.p.s. pořádá, nebo byste chtěli tuto nabídku rozšířit? Pokud ano, o jaké akce? „Jo, já sem ráda chodím. Co chci, tak si vyberu.“

Příloha č. 4: Polostrukturovaný rozhovor pro klienty zařízení UnikaCentrum o.p.s.

Klient – muž 1

Otázka 1: Jak dlouho již zařízení navštěvujete? „Já zařízení navštěvuji přibližně 4 roky.“

Otázka 2: Navštěvujete kulturní akce nebo volnočasové aktivity, které UnikaCentrum pořádá? „Ano, rád se aktivit účastním.“

Otázka 3: Jaké oblasti volnočasových aktivit jsou Vám blízké? „Nejlepší je pro mě asi Klub Pohoda, kde si můžeme společně vyměnit názory, pobavit se o různých tématech a dozvědět se nové věci.“

Otázka 4: Jste spokojeni s nabídkou kulturních akcí a volnočasových aktivit, které UnikaCentrum pořádá, nebo byste chtěli tuto nabídku rozšířit? Pokud ano, o jaké akce? „Ano, s nabídkou aktivit jsem spokojený, jen by možná bylo přínosné, kdyby zde bylo více besed a poučných informací.“

Klient – muž 2

Otázka 1: Jak dlouho již zařízení navštěvujete? „Tady do UnikaCentrum chodím od roku 2011, takže 3 roky.“

Otázka 2: Navštěvujete kulturní akce nebo volnočasové aktivity, které UnikaCentrum pořádá? „Ano, navštěvuji je rád.“

Otázka 3: Jaké oblasti volnočasových aktivit jsou Vám blízké? „Já se zúčastním vešměs všech aktivit, které tady „Unika“ nabízí, takže pro mě jsou blízké skoro všechny.“

Otázka 4: Jste spokojeni s nabídkou kulturních akcí a volnočasových aktivit, které UnikaCentrum pořádá, nebo byste chtěli tuto nabídku rozšířit? Pokud ano, o jaké akce? „Já jsem spokojený, nabídka mi vyhovuje, takže už bych nic nepřidával.“

Klient – muž 3

Otázka 1: Jak dlouho již zařízení navštěvujete? „Já už tady docházím 3 roky.“

Otázka 2: Navštěvujete kulturní akce nebo volnočasové aktivity, které UnikaCentrum pořádá? „Ano, navštěvuji.“

Otázka 3: Jaké oblasti volnočasových aktivit jsou Vám blízké? „Nejradši mám asi přednášky, kde se dozvím něco nového, ty jsou pro člověka přínosné.“

Otázka 4: Jste spokojeni s nabídkou kulturních akcí a volnočasových aktivit, které UnikaCentrum pořádá, nebo byste chtěli tuto nabídku rozšířit? Pokud ano, o jaké akce?
„Ano, mě ty aktivity přijdou příjemné, člověk se setká s ostatními lidmi, kteří mají podobný problém, na přednáškách se může dozvědět nové věci, je to fajn. Já jsem spokojený, takže bych nabídku asi nerozšiřoval.“

Klient - žena

Otázka 1: Jak dlouho již zařízení navštěvujete? „Tady UnikaCentrum navštěvuju už 4 roky.“

Otázka 2: Navštěvujete kulturní akce nebo volnočasové aktivity, které UnikaCentrum pořádá? „Ano, navštěvuju aktivity, které mě baví a které si vybírám.“

Otázka 3: Jaké oblasti volnočasových aktivit jsou Vám blízké? „Mám ráda přednášky, které se zde pořádají, a taky ráda chodím na přednášky na základních školách, to mi vyhovuje a taky ráda navštěvuju Klub Pohoda, kde si popovídám se známými.“

Otázka 4: Jste spokojeni s nabídkou kulturních akcí a volnočasových aktivit, které UnikaCentrum pořádá, nebo byste chtěli tuto nabídku rozšířit? Pokud ano, o jaké akce?
„Já bych uvítala asi více výuky sebeobsluhy, ale jinak jsem s nabídkou spokojená, myslím, že člověk si tady určitě vybere.“